Discours zijns Mat^s.
IACOBVS,
Coninck van Enghelant,
Schotland, Vrancrijck, ende Yrland, int Opperhuys des Parlements/ tot de Geestelijcke ende Waarlijcke Heeren/ ende tot de Ridderen/ ende Burgheren daar versaamt zijnde/ op den xix. Martij/ 1604.

TOT LEYDEN,
Voor Jan Jansz. Orlers/ Boeckvercooper/ inden Duytschen Bijbel/ 1604.

Discours zijns Mat[s]. IACOBVS, Coninck van Engelant, Schotland, Vranc-rijck, ende Yrland, int Opperhuys des Parlements/ tot de Geestelijke ende Waarlijke Heeren/ ende tot de Ridderen/ ende Burgeren daar versaamt zijnde/ op den 19. Martij/ 1604.

SO haast als het God geliefde zijn hand te lighten/ stillende de violentie van zijnen strafbaren Engel/ resolveerde ick terstont dit Parlement te beroepen/ beweeght zijnde door drie oorsaken: Waar van d'eerste is (doch yder van sigh selven/ al warender geen ander redenen/ niet alleen sufficiant/ maar een nodige ende volcomen grond om dees vergadering te beroepen) dat ghy allen/ die hier tegẽwoordich versaamt zijt/ presenterende het Lighaam van dit Coninckrijck/ ende alle soorten van inwoonders/ met u eyghen ooren mooght hooren/ ende dat ick met mijn eyghen mont magh uyten de versekering van mijn schuldige danckbaarheyd/ voor u so vrolicken/ ende algemeene bewillinge tot de declaratie/ en ontfanging van mijn persoon in desen staat/ (die welcken God/ door mijn gheboortens-reght/ eñ mijn lineale afcomsts/ t'zijnder tijt voor my geprovideert heeft) ende dat terstont naat' God ghelieft hadde u laetste Souveraine/ (nu hoog-bejaart/ maar noch voller ende hooger van onsterflijcke eere) van fameuse memorie/ uyt dees werelt te treckẽ. Niet dat ick maghtigh ben om met woorden te kunnen verklaren/ of door welsprekenheyd t'ondecken/ het levende beelt van mijn inwaartsche danckbaarheyd/ maar alleenlick dat ghy uyt mijn eyghen mont versekert mooght blijven van sodanige mate van danckbaarheyd/ dat die ghelijckformigh sal zijn met u onuytspreeckelicke verdiensten/ desgelijcx met mijn genegentheyd/ ende vermogen tot verschuldinge van de selve. Sal ick immer? neen/ Kan ick immer abel zijn/ of om beter te seggen: Sal mijn geheugenis wel soo verzwacken comen/ dat ick vergetẽ soude u onverwaghte vaardigheyd/ en openhertigheyd/ u onvergetelicke resolutien/ ende u wonderbare vereeninge/ en Harmonie ws herten/ my verklarende/ ende omhelsende als uwen ongetwijfelden/ ende wettelicken Coninck/ ende Gouverneur? Of salt immer uyt mijn geheugenis kunnen slijten/ hoe dat de gemeente (ten tijde mijns eerste incomsts in dit Coninckrijck) woelden en liepen? neen/ om reght te seggen/ vlogen om my te gemoeten: uyt heur ooghen anders niet vlietende als voncken van ghenegentheyd/ heur tongen anders niet uytende als vreuchdige geluyden/ haer handen/ voeten/ en d'ander leden in haer beweging ontdeckende een geapossioneert verlanghen/ ende ern-

stigheyd om haer nieuwen Souverayn te ghemoeten ende te omhelsen.
Quid ergo retribuam? Sal ick in my selfs gehingen/ het geen ick noyt in
yemant anders cost verdragen? Neen/ ick moet opentlick/ en vryelick be-
kennen hier ter audientien van u allen/ dat ick opt sulck natuerlick mis-
hagen had in een soete tonghe/ sorghvuldigh in betaling hen crediteuren
met lip-loon/ ende woordelicke danckbaarheyd/ als ick opt vermoedt
dat sodanighe luyden heur schulden niet meenden te betalen in substan-
tiaalder munte.

Daer over so moet ick/ om mijn danckbaarheyd te verclaren/ weder
keeren tot de ander twee occasien deses Parlements beroep/ om in acti
mijn danckbaarheyd te uyten: Beyde dese occasien hebbende maar een
grond/ twelck de daad is/ waer mede ick alle de daghen mijns levens/
(met Godes gratie) mijn danckbaarheyd t'uwaerts expresseeren sal:
doch dus verdeelt/ dat mijn actie van danckbaarheyd/ in d'eerste van
dees twee so onverscheydelick verknoght is met mijn persoon / dat di
nimmer daar van sullen kunnen scheyden: Ende inde ander reden zijn
mijn actien sodanigh/ dat ick die doen magh/ of onghedaan laten/ al ho
wel ic verhope met Gods gratie nimmer moede te wordē de selve te doē.

Ende voor d'eerste: Het zijn de Zegheninghen die God gelieft heeft in
mijn persoon u allen te senden/ waar in (ic sweer het) dat ick meer glori
scheppe/ vermits u allen welvaren/ als voor eenigh particulier respect
van mijn eygen reputatie/ of vermeerdering van staat.

D'eerste zeghening die Godt u zend met mijn persoon/ is uytlantsche
vrede: dats vrede met allen nagebueren: wāt ick/ God zy gedanct/ recht
lic magh seggen/ dat ick noyt zedert dat ick Coninck ben geweest/ eenigh
onghelijck van eenigh Christelick Prins ofte staat heb ontfangen/ of het
verongelijct: Ick heb (Godt lof) tot noch toe vrede ende vrientschap me
allen gehadt/ twelck so ghewortelt is in mijn persoon / dat in mijn eerst
comst in dit Rijck/ vond' ic dees staat (daar ghi alle getuygē vā zijt) belas
met een seer moeyelic oorlog: en alleenlic door mijn comst alhier / eñ doo
de vrede die in mijn persoon is/ houdmen nu gemeene vriendschap waa
te vooren oorlog was/ twelck gheen kleene zegening en is voor Christe
lijcke republijcke: want overmits de vrede met ons nagebueren/ floreren
de steden/ de Coopluyden vergaren Rijckdom / de handelingen vermeer
dren/ en de volcken van alle soorten des Lands genieten vrije Libertey
om hen te moghen oeffenen in hen bezondere beroepingen/ zonder perijc
kel ofte verhindernis: Niet dat ick seggen wil dat dees uytlandsche vred
so onbrekelijcke gebonden is aan mijn persoon / dat ick u ende my zelve
soude verzekeren langh te dueren: maer dus verre kan ick u verzekeren
ende met een Coninckliick woort u beloven / dat ick nimmer d'eerste oc
casie sal geven om vrede te breken/ noch sal oock nimmer beweeght zijn
door eenighe perticuliere ofte private passie of ghezintheyd/ u publijck
vrede te verstooren/ ten zy dat ick daar toe ghedwongen worde/ dats om
te repareren de eere deses Coninckrijcx / ofte vermits de necessiteyt om
te preserverē tgemeene welvaren/ in welcke occasien/ een voorzichtigh e
eerlijc oorlogh geprefereert wert/ bovē een onsekere eñ oneerlijcke vred

Lijckwe

Lyckwel verhoop ick vermits d'experientie van mijn voorgaende zege-
ning des vrede/ die welcke God zints mijn gheboort my heeft laten ghe-
nieten/dat hy volherden zal daar in/ zonder te repenteerẽ zijne gratie die
hem ghelieft heeft my te vergunnen / nemende de sententie van Coninck
David zijnder victorie/ in mijne van vrede / dats: *Die God die my be-
vvaart van die grijpende klauvven des Beers,* en *des Leeus, en leverde die
in mijne handen, sal nu oock victorie verleenen over die onbesneden Phi-
listijn.*

Maer alhoewel uytlandsche vrede een groote zegeningh is/lijckwel is
het so veel minder te achten/by inlandsche vrede/gelijck als binnenlands
oorlog wreder en onnatuerlijcker is/als wtlãtsche/daar over is de twede
grootste zegening die God u met my gezondẽ heeft/ binnenlands vrede/
en dat in dubbelde forme. Ten eersten/overmits de lineale afcomst van
Hendrick den zevenden is ghereunieert in my de Uniteyt vande twee
Prinselijcke Vorsten vande twee huysen van *Lancaster, en York.* Waar
van de Coninck van fameuse memorie de eerste vereenigher was/en des-
ghelijcx de eerste grondlegger van dander vrede. De lamentable ende mi-
serable toevallen die overmidts de civile en bloedighe oorlogen tusschen
dese twee huysen waren/zijn so groot / en in soo versche memorie/dat het
noodloos is u gheheugenis daar mede te vernieuwen: maar ghelijck als
het eerst was ghezet/ ende vereenight in hem/so ist nu her-vereenight/eñ
geconfirmeert in my/ zijnde reghtelijck ende lijnealick afghecomen/ niet
alleenlick van de lockige vereeninge/ maar lange te vooren van beyde de
telgren. Maar de vereeninghe van dese twee huysen/die Princelijck zijn/
is gantsch niet comparabel met de vereeninghe van twee oude ende fa-
meuse Coninckrijcken/ twelck is de ander binnenlands vrede versaamt
in mijn persoon. Hier sal ick moeten versoecken voor een wijle u pati-
entie/om particulierlijck te spreecken vande benefitien die gheresen zijn
uyt die vereeninge die ghemaect is in mijn bloedt/ zijnde een materie be-
quaamst voor my om van te spreecken / alst hooft/waar in dat groote
lighaam is vereenight. Eerstelick / dat wy alleen niet hoogher sagen
dan na natuerlijcke ende fisicale reden / so sullen wy lightelick verstaan
wat groote Beneficien overmits de vereeninge doort tgantsche Eyland
verspreyt zijn / want soo twintigh duysent mannen een stercke Armade
is/ is het dubbelt daar van/ dat zijn veertich duysent mannen/noch niet
stercker?so een Baron zijn land vermeerdert/ met eens soo veel als hy te
vooren had/is hy dan niet dubbelt vergroot? Natuur leert ons dat ber-
ghen van heuvelen ghemaeckt zijn / ende dat int beghinne de Coninck-
rijcken verdeelt waren/ en yeder particuliere staat of Graafschap / ty-
rannen of usurpeerders/obtinerende de possessie / een heerlicheyd op sigh
selven was/menigh van dese cleene Coninckrijcken zijn nu door tijts be-
loop/ en door de beschickinge Godes versamelt in groote Monarchien/
waer door zy in sigh selven craghtigh zijn ghevvorden / om henselven te
cunnen defendeeren teghens alle uytlandsche invasien / en haer hooft/en
Gouverneur daar over abel om haar te bevrijen van alle uytheemsche
aanveghtingen/ende oock binnen slands te cunnen straffen private over-

tredingen. Ghedencken wy niet dat dit Coninckrijck ghedeelt was in seven Coninckrycken/ uytghesondert Waels? en is het nu niet stercker vermits de vereening? en heeft die vereeninghe van Waels en Engeland geen groote craghte veroorsaact? t'welck/ alhoewel het een groote princepaute was/ lijckwel niet comparabel is in groothepd en maght/ met het oude/ en fameuse Coninckrijck van Schotland. Waarom sullen wy ooghen op natuurlijcke apparentien/ siende hoe manifest het is dat God door zijn almaghtighe providentie gheordineert heeft dat het alsoo sijn soude? Heeft Godt beyde dees Coninckrycken niet vereenight met een spraack/ religie/ en gelyckheyd van manieren? Ja heeft hy ons al niet gevoeght in een Eyland/ besinghelt met een Zee/ ende van hen eyghen natuer so onverschepdelijck/ dat die gheen die op de voorpalen des Lands woonachtigh zijn/ qualick weten of verscheyden cunnen haer eyghen limiten. Dese twee Landen niet ghesepareert wesende by Zee/ of door eenighe groote riviere/ gheberght/ ofte ander stercktte der natuere/ maar alleenlick door cleene waterkens ende wallen/ zijn daar over eerder verscheyden in apparentie als in effect/ en nu ten laetsten door tijts beloop vereenight het recht en tijtel vā beyde in mijn persoon/ als linealick afgecomen van beyde de Croonen/ so dattet nu geworden is een cleene werelt in sigh selven/ becingelt/ ende versterct zijnde met een natuurlijcke ende wonderbare crachtighe Zee/ waar door alle de voorgaande vreese deser Natie tenemael afghesneden is. T'ander deel des Eylants/ zijnde voor desen niet alleenlick de Haven van alle vreemdelinghen/ pretenderende daar invasie te doen/ maar desgelijcx ghemoveert door de branden deses staats/ door ontijdighe incursien/ vervallende in contrarie accidenten/ van verhoopte conquesten/ vermits de verseeckeringhe van heur achter deur/ gelijck het doe ghenaemt was/ twelck de grootste hindering was die mijn predecesseurs van dese Natie opt hadden om hen te desturberen menige fameuse ende glorieuse/ buytenlantsche Conquesten.

Wat God versaamt heeft/ laat de menschen dat niet verscheyden/ ick ben de Man/ ende al het Eyland is mijn eghte Vrouwe: Ick ben het Hooft/ ende t'is mijn Lighaam: Ick den de Schaapherder/ ende het is mijn Vee: Waer over ick verhoop dat niemant so onredelick wil zijn als te dencken dat ick die een Christlickē Coninck ben/ by Godes gratie een Poligamist/ ende man soude zijn van twee vrouwen/ dat ick t'Hooft zijnde/ een verdeelt/ ende monstreus Lighaam soude hebben: Of dat ick zijnde de Harder van so schoonen Vee/ (wiens kudde gheen heyninghe heeft/ als de vier Zeen) het Vee in twee deelen verscheyden soude.

Maer gelijck ick seker ben dat yder opreght ondersaat/ (van wat qualiteyt het sy/ in mijn Dominien) sich so verheught/ vermits dese vereening/ als ick selfs doe/ so kan oock alle frivole obiectie van sommigen die dit werck wilden verhinderen (t'welck God alreede in my heeft ghegrift) lightelick zijn gheantwoort/ t'welck gheen cunnen zijn als sodanighen die door ignorantie verblindt zijn/ ofte getransporteert door malicie/ onbequaam zijnde om in een wel gegouverneerde republijcke te leven/ hen alleen vermakende te visschen in ghetroubleerde wateren. Want of sy

wilden

wilden staan op heur reputatien/ ende previlegien van eenige vande Coninckrijcken/ ick bid u/ waren de Coninckrijcken ende Monarchien vanden beginne niet? ende cost het lighaam consequentelick ghedeelt worde sonder het Hooft/ twelck immer onverscheydelick daar aan was versaamt? so dat gelijck als de eere ende privilegien van eenige Coninckrijcken niet verdeelt costen zijn van heur Souverayn/ so zijn die nu ghegrift ende versaamt in mijn persoon/ zijnde een onpartijdigh ende gunstigh hooft tot u beyden. Als dit Coninckrijck van Engeland verdeelt was in so veel diversche Coninckrijcken/ gelijck ick voren verhaalt hebbe/ so most t'een t'ander op eten/ tot datse al in een versaamt waren. Lijckwel can de Provintie van Wiltschier ofte Devouschier (die vande Saxons quamen/ al hoe wel heur Coninckrijcken de langstduerende waren/ ende verwonnen door conqueste vande resteerende Coninckrijcken) niet pretendeeren de prioriteyt of hoogher plaats voor Sussex, ende Essex, of ander Provintien/ die door heur gheconquesteert waren? Hebben wy diergelijcke experientien niet int Coninckrijck van Vranckrijck/ versamelt zijnde uyt diversche Hertochdommen/ ende d'een na d'ander door den swaarde geconquesteert? Want ghelijck als de kleene waterkens loopende in een groote Revier/ heur naem verliesen/ ende de naem vande grootste Revier opgheslockt wort door de Oceaansche Zee: Desghelijcx soo zijn al dees private differentien ende questien ghedood/ vermits de vereeninge vā alle dees cleene Coninckrijckē in eē Lichaam. Ende sedert de geluckige successie vande Saxsche Coningen/ gheconquesteert zijnde door Bellonams Speer, hoe veel te grooter reden hebben wy een gheluckigh eynd te verwaghten van dese noch grooter vereeninghe/ die welcke gheknocht/ ende ghebonden is door de Bruylofts-ring van Astra, dat is/ Liefde, ende Vrede? Ende ghelijck alst God ghelieft heeft dat Schotland de helft zijnde van dit Eyland/ genieten soude mijn Geboort/ ende d'eerste/ ende gantsch onperfecte helft van mijn leven/ ende ghy ghenieten soudt d'ander perfecte ende laetste helft van mijn leven/ soo en can ick oock niet dencken dat yemand tot my soo iniurieus soude willen wesen/ om in haer ghedaghten/ en wenschen/ af te snijden van my d'eene helft van d'ander. Maar ick heb breet ghenoech ghesproken van dese materie/ ende verseecker mijn selfs dat ghy in u herten ende sinnen tselve toestaat.

Ende al hoe wel dees segeningen van buytenlandsche eñ binnenlandsche vrede seer groot zijn: Lijckwel/ aanghesien dat het meestendeel van de goedheyd van alle goede dingen verloren is/ by al dien die geen apparentie hebben van continuantie / ende langdueren: soo heeft het den Almaghtighen God ghelieft die gunste desghelijcx in mijn persoon te verselschappen/ (hebbende een gesont Lighaam/ ende vrughten/ waar van som present) voor de continuatie ende propagatie van dat vereenighde Recht/ twelck in mijn persoon is: waer onder ick niet en twijfel of tsal God gelieven dees vereeninge lange Jaren voorspoedelick te laten continueren/ ende desgelijcx alle de ander Segeningen/ van buyten ende binnenlantsche vrede/ die ick met my gebraght hebbe.

Nu

Nu kan gheen buyten/ of binnenlandsche vrede vervolghen/ noch ap
parentie van langhdueren hebben/ vermits versekeringh van erfghena
men / twelck een krancken Pilaar / ende een verrot Riet is om op t
steunen/ soot God niet versterct/ende door de staf zijnder zegening duer
achtigh maact: Want den Waghter bewaart de stadt te vergeefs/ So
Godt de principale behoeder daar van niet en is: te vergheefs boud den
Bouwer zijn huys/ soot God niet zegent: en te vergeefs (gelijck Paulus
seyd) plant Paulus/ en watert Apollo/ soo God de wasdom niet gheeft.
Want alle Wereltsche zegeninghen zijn ghelijck verdwijnende schadu
wen/ verdorrende blommen/ eñ vlughtighe winden/ so God (vermits de
professie vande ware Religie / ende de wercken daar nae) niet beweeght
wort de Troon der Princen te bevestighen. En alhoewel ick zedert mijn
comst in dit Coninckrijck/ met diverse Ecclesiastijcken/ ende desghelijc
door diverse proclamatien / verclaart hebbe/ mijn meeninghe int stuck
van Religie/ lijckwel so kant niet hindren/ ten aansien van dese solemnel
audientie/ dat ick nu oock de occasie waarneem / om te discoureren/ no
pende de secreten mijns herts/ dies aengaande : Want ick nimmer be
schaamt sal zijn/ met de gratie Godes / daar van publijcke professie te
maken tallen tijde/ ten ware God sigh schamen soude my te ghedoghen
ofte ghehenghen voor de menschen en Engelen/ en specialick dat sommi
ghe presumeeren moghten (vermits hen onbewist mocht zijn mijn mee
ning) en dit Parlement meer dan betaamlick is te troubleeren. Alhoe
wel ick (mijns eerste incomst in dit Coninckrijck) niet als een regilie heb
ghevonden/ waar ick professie van maack/ eñ publijckelick toegheſtaan
wert / ende wettelijck onderhouden: lijckwel vond ick noch een ander
soort van Religie/ benevens een private Secte/ daar dees Natie mede be
" vleckt is. De eerste is de ware Religie daar ick professie van make/ eñ
" wettelick gemainteneert wert: de twede is die/ die valschelijc Catholijc
" ke genaemt wert/ maar rechtelic de Papiste is. De derde die ic eerder een
" secte als religie noeme / is de Puritanie/ of Novellisten/ die welcke soo
verre van ons niet differeren in puncten van Religie / als in hen confuse
forme van Politie ende oproer / immer misnoeghende vant tegenwoor
dighe Gouvernement/ ende onduldigh om te verdragen eenighe superio
riteyt / twelck haer secte onbequaam maact om getollereert te zijn in een
wel ghegouverneerde republijcke.

Maer nopende mijn procederen teghens hen / remitteer ick tot mijn
proclamatien/ gemaect op dat subiect/ ende voor so veel aangaat de Pa
pisten/ so moet ick een differentie makẽ tusschen mijn eygen private pro
fessie van mijn zalighеyt/ ende politijck Gouvernement deses Rijcr voor
hen welvaren / ende gherusthеyd. Nopende mijn eyghen Professie/ ghy
hebt my (u Hooft) nu van de selve Religie waar t'Lighaem van is. Ende
ghelijck ick u gheen vreemdeling ben in bloet/ desgelijcr ben ick u gheen
vreemdeling in geloove/ ofte in materien toucheerẽde de kercke Godes.
Ende alhoewel dese mijn professie accordeert met mijn educatie / waar
uyt (God zy ghedanckt) ick ghesoghen hebbe de melck vande waarheyd
Godes / met de melck van mijn Voedstervrou: lijckwel so protesteer ick
hier

hier voor u allen/dat ick noyt/, vermidts eyghen voorbeelding/of andre
Prejudicative oppenie / soo stantvastelick gecontinueert soude hebben in
mijn eerste professie/so ick die niet ghevonden hadde/ bevestighet met re-
den/eñ na t'vereysch mijns conscientie. Ick bekenne de Roomsche Kerc- ”
ke voor de Moeder onses Kerck/ (want ick noyt so violent of onredelick ”
in mijn Professie ben gheweest) alhoewel die bevleckt is met diverse in- ”
firmiteyten ende corruptien/ ghelijck de Joden waren als zy Christum ”
Cruysten. En gelijck ick gheen vyand ben vant leven eens siecken man/ ”
want ick wensch zijn Lichaem ghepurgeert en ghereynight moght zijn ”
van alle quade humeuren: desghelijcks haat ick de Kerck niet/overmits ”
ick wensche dat zy haer misbruycken moght reformeeren / noch wensch ”
niet dat die Kerck afghebroocken werde / maar dat zy gezuyvert/en ge- ”
reynigt magh werden vã al haer corruptien : want hoe kunnẽ zy op ons ”
begeeren daar in te comen/ soo haer huys eerst niet is ghezuyvert? maar ”
gelijck ick onwilligh soude zijn om eenighe wereltsche occasien het min- ”
ste punt van mijn eyghen Conscientie te veranderen / als op een redelijcke ”
grond bouwende/ soo soud my seer verdrieten te bedwinghen het Poli- ”
tijck Gouvernement vanden Lighamen/ende ghesintheden van al mijn ”
Onderdanen/tot mijn private oppinien : Neen/ mijn ghedaghten waren ”
oyt so vry van persecutiẽ/gelijc ick verhoope dat die van die Religie zijn/ ”
in mijn Coninckrijck bevonden hebben / zedert mijn comst hier/dat ick so ”
verre ben geweest vande meening om haer lastẽ te vermeerdren met Ro- ”
hoboam/gelijck ick betraght heb na de tijt en occasie heeft connen lijden/ ”
om die te verlighten. Eñ recht nu ben ick sorgfuldigh gewerst om rijpe- ”
lijck te considererẽ/nopende de wettẽ die tegens hen gemaect zijn/op dat- ”
ter sommige openinge in dit tegenwoordigh Parlement gheschiede/door ”
reden-kavelingh/ (twelck de ziele der Wetten is/) overmits de selve in ”
verleden tijden rigoureuselijcker door de Rechters g'extendeert zijn ghe- ”
weest/dã de meening vande Wet was/of vermocht over de onschuldige/ ”
als desgelijcx over de schuldighe persoonen. Nu moet ick dese persoonen ”
(mijn subjecten/) zijnde van die Professie/ verdeelen in twee soorten/dat ”
zijn Clercken en Leecken/want noopende de Leecken/seeckerlick ick heb ”
hen immer veel meer willen verschoonen als dander soorte / want die ”
soort van Religie heeft sodanighen ignorantie / twijffelachtigh/ende in- ”
nerlijcke wijse des Geloofs/ vermits de Clercken ghegrond zijn op heur ”
Kerck/dat zy/ten zy dat zy generalick gelooven al tgeen haer Leeraars ”
ghelieven te affirmeeren/ niet gheacht connen zijn schuldigh te wesen in ”
dese particuliere punten van Ketterien ende corruptien/waar haer Lee- ”
raars moedwilligh professie van maken. En ten andren so moet ick dees ”
Leecken in twee soorten verdeelen/dat is/ tzy vreedsamige ende welghe- ”
sinde luyden/ende rustsoeckende subjectẽ/ die overmits hen bejaartheyd/ ”
behouden hebben haer eerste ghenuttighde dranck/ vermits een seeckere ”
schaamte om niet gheacht te zijn wuyfelachtigh ofte veranderlijck / ofte ”
ter aansien haer jonckheyd/ vermits hen quade educatie noyt geboedstert ”
of opgebroght zijn/als met sodanighe fenijnighe ende onghesond voetsel. ”
Waer over ick niet genegen soude cunnen sijn om diergelijcke soorte van ”

“ luyden lichamen te straffen/ om des ghesindheyds misbruyck/ welcke
“ reformatie alleenlick van Godt moet comen / ende vande ware Gheest:
“ maar dander soorte van Leecken / die vermits hen sinnelijckheyd/ nieu-
“ schierigheyd/ of descontentement in hen private ghesindheden / de Cap
“ over den Tuyn hebben ghehanghen / alleenlick om factieuse vinders te
“ zijn van seditien/ eñ perturbeerders der gemeen welvaren/ hen verkeert-
“ heyd der Religie veroorsaeckt/ dat ick/ als hen Magistraat/ beter regard
“ moet nemen op haer doen/ ende te corrigeeren hen obstinaatheyd. Maar
“ so veel aangaat de Clercken/ so moet ick reghtelijck segghen en affirmee-
“ ren/ dat so lang als zy een hooftpunt haerder leeringhe mainteneren/ soo
“ behooren zy niet gheleden te worden in dit Coninckrijck. Het punt haers
“ leering is dat arrogant ende ambitieus haer hooft dē Paus waar door
“ hy sigh niet alleenlick vermeet thooft te zijn vande Geestelijcke / maar
“ oock een imperiale civile maght te hebben over alle Christelijcke Conin-
“ ghen en Keysers/ om nae zijn ghelieben alle Princen te ontrooben en ont-
“ croonen met zijn voet / ende alle Coningen en Keysers nae zijn appetijt te
“ dispenseren en disponerē. Het ander punt dat zy observerē/ jae continueer-
“ lick practiseren/ is om Coninghen te verraden en te vermoorden/ t'selve
“ gheen sonde achtende/ maar eerder een werck van salighevd/ om alle op-
“ roerten ende rebelleringe teghens heure natuurlijcken Heere ende Sou-
“ verayn te bestaan: so hy eens misnoeght is/ zijn subjecten worden ontlast
“ van haer fidelitevt/ en zijn Coninckrijck tot een rove gestelt/ door diē drie
“ Kroondē Monarch (of om te beter te segghen) dat monster haer hooft.
“ Doch toucheerende dit punct/ heb ick geen occasie om hier breder van te
“ spreecken/ als alleenlick dat ick van herten wensch/ dat het God geliefde
“ my een Litmaet te maken van sodanighen generale Christelijcke unie-
“ teyt in Religie/ als datmen de obstinaatheyd aan weerzijden afsneet/ ende
“ inde midden moghten gemoeten/ twelck de center en perfectie aller din-
“ ghen is. Want dat zy verlaten wilden/ hen schamende van heur nieuwe
“ ende grove corruptien/ die zy selfs niet connen mainteeren/ of loochenen/
“ dat de selve gheen reformatie waardigh zijn/ ick (door mijn particulier)
“ soude my contenteeren hen op de midwegh te ghemoeten/ midts dat alle
“ nieuwe vindingen aan weer zijde versaact moghten werden. Want ghe-
“ lijck als mijn geloof het oude en trouwe Catholijcke Apostolijcke geloof
“ is / alleenlick ghegrond op de H. Schriftuere/ ende gheopenbaart door
“ twoord Gods: so wil ick oock alle reverentie betoonen tot de oudheyd/
“ nopende de punten der Ecclesiastijcke Policien/ ende door die middel sal
“ ik my selfs/ door Godes gratie bevrijen/ om geen Ketter te zijn in geloof/
“ of schismatijck in materie van Policien. Maar ick wil dē Papisten van
“ dit Land een ding verseeckeren/ dat sy soo veel niet presumeeren op mijn
“ redelijckheyd (vermits ick onwilligh een perseruteur sou geacht willen
“ zijn) dat zy het wettelijck souden achten/ om daghelijcx heur ghetal ende
“ craghten in dit Coninckrijck te vermeerderen/ waar by zy (al wast niet
“ in mijn tijt) ten laatsten in tijde van mijn nacomelingē/ in hope moghten
“ wesen om heur Religie hier weer op te rechten. Neen/ laat die hen selven
“ verseeckeren/ dat ghelijck als ick een vriend ben tot hen persoonen/ so zy

goeds

goede subjecten zijn: desghelijcx ben ick een ghesworen vyand/ ende ver-
claar open oorlog tot haer erreuren: ende gelijck het my bedroeven soude
dat ick overmits haer boose prosedurеn ghedwongen soude werden van-
de protectie ende conservatie heurs lijf ende leven/ so sal ick oock nimmer
rusten/upt te roepen heur erreuren ende valsche oppinien/ so verre als ick
can. Want ick heur Religie ende aanwas van dien niet en can toelaten/
sonder mijn self/ende mijn conscientie te bedriegen: ten tweeden/ tē aansien
dat dit Eyland/alsowel tquartier daar ic van come/ als daar ick nu ben/
niet behoort gepriveert te worden van hen Libertept/hen weerbrengende
tot hen voorgaande jock der slavernie/ twelck upt gheroept is/ voor mijn
comst alhier. Ten derden/dat ick de Libertept van dese Croon/weer on-
der een nieuwe slavernie aan mijn nacomelinghen niet soude laten/ tselve
vry ghevonden hebbende/door mijn predecesseurs. Daer over wensch ick
dat alle goede subiecten die bedroghen zijn met die corruptie/ en ghevoe-
lende een beginninghe ofte instinctie in hen selven van kennis of liefde tot
de waarhepd/de selve met een Wettelijcke middel te helpen/ende te voor-
comen de uptgang van die gheest die in hen werckt/ ende so zy noch gheen
beweeginghe ghevoelen daar toe streckende / dat sy dan stadieus zijn int
lesen/ende confereeren met gheleerde mannen/ en ghebrupcken sodanighe
middelen die hen resolutien moghen voordren / hen versekerende dat soo
langh als zy disconformabel zijn met ons Religie/ dat sy maar ons halve
subjecten zijn/ en maer halve dienst doende. Hier heb ick goede occasie om
te spreecken tot de Heeren de Bisschoppē/ want gelijck als ghy mijn Heer
van Durham, seer gheleerdelijck heden in u Sermoen sepdet/dat correctie
sonder instructie niet als tyrannie is: soo behoort ghy/ende al de Ecclesia-
stijcken onder u/sorgvuldiger/ argelant ende diligenter te zijn als ghy ge-
weest zijt/ om zielen voor God te winnen/ soo door exempel van een goed
leven/als door u leeringhe. Ende aangesien ghy siet hoe sorghvuldigh zy
zijn/gheen arbepd ontsiende/ noch extreme perijckelē van haer persoonen
daar zy in vervallen moghten (want de duyvel een naarstighen Bisschop
is) om hen Religie te vermeerdren.

Volght de Leere die Paulus u voorschreven heeft: Sijt sorghfuldigh te
instrueren in de saysoen en buyten saysoen, ende waer ghy voor desen Hof
gheweest zijt/ ontwaeckt nu u selven met een versche diligentie/ de succes-
sie tot Godt remitterende/ diese al even welcom zijn/ tzy dat zy ten tween/
drien/ tien of twaelf uren cloppen/ so sullen sy oock tot my (als zijn Lute-
nant) zijn.

De derde occasie van dees vergadering/ (die welcke bestaet in sodanige
actien van danckbaerheyd tuwaarts / die ick doen / of onghedaan laten
magh/lijckwel sal ick met Godes gratie immer trachten de selve te per-
formeren de daghen mijns levens) bestaat in dese twee punten: dats om
op een bestemden tijt de Wetten te maken/ twelck op desen tijt is / waart
Parlement is/of inde sorghvuldige executie van dien t'allen tijden. Ro-
pende de making vande wetten/ sal ick u soo veel ghetrouwelick seggen/
ende u versekeren/ dat ick immer twelvaren vande Gemeente prefereren
sal int maecken vande Wetten ende instellinghen / altijt achtende dat het

welvaren der Ghemeente mijn grootste welvaren ende wereltsche felici-
teyt is: Stelt eens neer waar in een wettelijcken Coninck differeert/ van
een Tyran. Maar voor dees tijt sal ick u alleenlijck voor een punt waar-
schouwen/ dats dat ghy u wel waght te veel Wetten te maecken/ ten aan-
sien van twee speciale redenen: Eerst/ vermits: In corruptissima republica
plurimæ Leges; en de executie van goede wetten is vorderlijcker in een re-
publijcke/ als de memorien van d'inwoonderen te belasten met veel Wet-
ten. En ten andren/ overmits t'maken van veel wetten een confusie soude
brengen int Parlement/ door ghebreck van tijt/ om alles wijsselijck te de-
libereren voor datmen besluyt.

Want de Bisschop seyde heden seer wel/ dat deliberatie langhe tijt ver-
eyst/ maar d'executie noch grooter promptheyd. Doch voor d'executie
van goede Wetten/ hebben mijn Predecesseurs seer wijselijck ende hono-
rabelick voorsien ende geordonneert/ in dit Conincrijck stellende so groo-
ten getal van Rechteren/ eñ alle soorten van Magistraten in convenienti
plaatsen/ om de selve te executeeren. Daer over moet ick my nu keeren
tot u/ ghy Reghters en Magistraten onder my/ zijnde mijn oogen en oo-
ren in dit point. Doch ick can niet beters tot u seggen/ als tgheen Ezekias
den goeden Coninck van Iuda, tot zijn Reghters seyde: Ghedenckt dat de
Throone daar ghy onder sit, Gods Throon is, en d'uvve niet, noch de mijne
niet. Ende gelijck ghy u voor my verantwoorden moet/ soo moet ghy en
ic oock voor God verantwoordẽ de behoorlijcke executie van u Officien.

Dese plaats is gheen plaats voor u/ om u affectien te openbaren/ ghy
mooght daar u vyand niet haten/ noch u vriend lieven/ noch oock de of-
fentie vreesen vande grootste partye/ noch medelijden hebbẽ vande mise-
rie des andren/ ghy moet blind zijn en gheen distinctie van personen sien/
en handloos om geen gaven t'ontfangen/ maer hout die temperantie ende
middelmaat in al u doene/ dat ghy gelijck een Balance aan ghene zijden
overweeght. V plaats vereyst drie qualeteyten/ dats Wetenschap/
Couragie en Sinceriteyt/ op dat ghy met Wetenschap kunt verschey-
den/ met couragie executeeren/ ende beyde met een sinceriteyt.

Ende voor soo veel aengaat my selven/ soo protesteer ick inde presentie
Godes/ ende dese honorable audientie/ dat ick nimmer vermoeyt sal zijn/
of occasien verliesen/ waar in ick betoonen sal mijn sorghvuldigheyd om
goede Wetten te executeeren/ ende ghelijck als ick versoeck aan u allen/
ghy Reghters/ dat ghy daar in oock yverigh wilt zijn/ soo sal ick immer
sorghvuldigh zijn om tzelve aan u te herkennen/ gelijck het my betaamt.

Ende dus u verhaalt hebbende de drie oorsaken/ waarom ick dit Par-
lement heb beroepẽ/ alle drie streckende om mijn dancbaerheyd te uyten/
maar in diverse manieren: deerste met woorden/ dander twee daadlijck:
So beken ick lijckwel dat als ick alles geperformeert sal hebben/ dat ick
in dit mijn discours belove/ Inutilis seruus sum. Inutilis, overmidts dat
woord inutilis inde heylighe Schriftuere verstaan wort/ dat als wy alle
de dienst tot God ghedaen hebben/ na ons uyterste vermoghen/ soo doen
wy niet meer als onse schuldighe plight; ende deschelijcx als ick al ghe-

daan

daan hebbe dat ick voor u doen kan/soo doe ick niet meer als ick ghehou-
den ben te doen/ende ter contrarie doende/ moet ick het zelve voor Gode
verandwoorden. Want ick bekenne dat de grootste differentie tusschen
een reghtvaardighen Coninck en een usurpeerende Tyran is : dat den
hooghmoedigē ende ambitieusen Tyran denckt dat zijn Ondersaten al-
leenlick geordonneert zijn om zijn gayle ghenegentheyt ende onredelijcke
appetijten te payen: en dat den reghtvaardighen Coninck ter contrarie
sigh selven bekent gheordonneert te zijn om te besorghen de prosperiteyt
ende welvaren zijnder Ghemeente/ende dat zijn grootste wereltsche pro-
speriteyt int welvaren zijnder Gemeente bestaet. Soo ghy rijck zijt/soo
can ick niet arm wesen/ so de Fortuyn u dient/ soo is t'gheluck my gun-
stigh/ende ick protesteer dat u welvaren immer mijn grootste sorge ende
contentement sal werden : Tis waar dat ick een dienaer ben/ende ghe-
lijck ick t'Hooft/ en Gouverneur ben/ van al de volcken in mijn Domi-
nien/die mijn naturale ondersaten sijn/verdeelt in besondere ghetalen : so
desghelijcx als wy alle Ondersaten achten een Lichaam / ende Masse te
zijn / ende dat ghelijck het hooft gheordonneert is voor t'lighaam/ende
t'Lichaem niet voort Hooft: so moet een reghtvaardighen Coninck be-
kennen/dat hy geordonneert is voor zijn Gemeente/ ende de Gemeente
niet voor hem. Maer alhoewel een Coninc en een Gemeente verschepden
zijn/ lijckwel can hy gheen Coninck zijn so hem Ghemeente ghebreeckt:
maar daar sijn sommighe Gemeenten in dese werelt/die een Hooft ghe-
breecken/waar over ick nimmer my schamen sal te segghen/ dat het een
principale eere voor my is / t'groote Hooft te zijn vande Republijcke :
ende daer benevens (ghelijck ick vooren geseyt hebbe)dat de prosperiteyt
der Gemeente mijn grootste feliciteyt is.

Maar ghelijck het het gantsche Lichaam deses Coninckrijcx was/
met een eenaardighe Harmonie/gelijck ick int beginsel van dit descours
ghesept hebbe/dat my so grootlijcx verobligeert heeft in goede wille van
danckbaarheyd en verschuldingh voor de vaardighe ghenegentheyt die
zy betoonden om my t'ontfanghen in die plaats die God voor my geor-
donneert heeft/ ende geen particuliere persoonen : (want dan en sout het
Lichaam niet geweest hebben/) so strect mijn danckbaarheyd tot alle de
staat. Want gelijck als in materie van fautē/Quod à multis peccatur, im-
punè peccatur: So oock in materie van deughtsame eñ goede daden/wat
ghedaan is vermits een willigh consent ende Harmonie van t'gantsche
lichaam/so can geen particulier persoon rechtelic clameren/dat de danc-
baarheyt hem toecomt. Waer over ick hier een cleene Appollogie maec-
ken moet voor mijn persoon/vermits ick de humeuren van yegelick niet
heb connen contenteeren/ die welcke vergeldingh verwachtende waren/
zedert mijn incomst alhier.

Drie manieren van giften zijn aan my versocht: advansement in eer/
preferrementen in plaatsen naast mijn persoon/ eñ vergeldinge in Land-
giften/of ander profijten. So ick heur allen vermeerdering van eer had
ghegeven/so sou niemant met eer gheadvanseert hebben gheweest: want
de trappen van eer bestaat in datmen sommige hooger maect als heurs

 gelijcke.

gelijcke. Had yegelick acses tot mijn bed of private Camer/dan soud nie-
miant hebben/ want t'can die alle niet plaatsen. Ende dat ick yeghelick
verschuldingh ghedaen soude hebben/met Landgiften of diergelijcke/ de
Fonteyne van mijn miltheyd/sou schrielijck so opgedroocht hebben/ dat
my de middel om liberael te zijn tot yeghelick/ghemist soude hebben.
Lijckwel was ick noyt spaarachtigh ghesint / maar mach (sonder
roem) affirmeeren dat ick mijn gunste so ruyterlick heb versprepd/dan
oyt eenigen Coninck van Engeland in so corten tijt gedaan heeft: Neen/
laat ick u eerder Pardon vereyschen/ dat ick soo liberael ben gheweest:
want so de middelen vande Croon verswacken/so moet ick mijn secours
tot u (mijn subjecten) nemen/ende u lastigh vallen/twelck ick seer onwil-
lich doen soude / want ghelijck ick vooren ghesept hebbe/ dattet het ghe-
heele Lichaam was / dat verschuldingh ende danckbaarheyd meriteer-
den/en gheen particuliere persoon der Ghemeente : lijckwel warender
sommighe vermidts de plaats haarder Ampten ende Credijt/ ende an-
ders/dat zy onder de Ghemeenten hadden / die soo wel voor mijn comst
alhier/als naderhand proeven ghemaect hebben heurder liefde ende af-
fectie t'onswaerts. Niet dat ick eenighsins twijffele/ dat eenighe van
mijn Ondersaten in de selve plaatsen gewerst haddē/ of zy souden(gehad
hebbende diergelijcke occasie) oock sodanighe goede affectie betoont heb-
ben/ (so generael en so groot was de affectie ende liefde van u allen t'my-
waerts:) maer dat lijcwel gheperformeert wesende door sommighe spe-
ciale persoonen / soo heb ick sonder ondanckbaarheyd te betoonen/ heur
desghelijcx niet kunnen laten te recompenseeren/ ende daer over had ick
rechte occasie / sommighen in vermeerderingh van eer te avanseeren/
sommigen in plaatsen omtrent mijn persoon/en sommigen met giften eñ
ander proffijten / ende souden anders niet abel gheweest hebben/om te
mainteneren die staat daar ick hen bequaam toe vonde : ende anderen
alhoewel sy te vooren niet verdient hadden/ lijckwel vond ick hen waar-
digh en culpabel/ om sommighe eerlijcke bedienschap te hebben/ en niet
machtich die plaatsen te mainteneren sonder mijn hulp. Twee occasien
hebben my beweecht/so openhandigh te zijn: waar van d'een redelick eñ
eerlick was: maar de ander sal ick my niet schamen te segghen ghespro-
ten te zijn uyt mijn eygen infirmiteyt. Tgeen redelijck ende eerlick was/
is/ dat ic so grootelijcx verobligeert zijnde/ tot het lichaam vande gant-
sche staat/ heb ick niet kunnen refuseren sommighe cleene toghtkens uyt
de fonteyne mijns danckbaarheyt te laten versprepden / over al/ om te
refreschen sommighe particuliere persoonen/lidtmaten zijnde der Ge-
meente. Het ander t'gheen spruyt uyt mijn eyghen infirmeteyt/was d'o-
vervloedigheyd van importune Soliciteurs. Maer alhoewel de reden
plaats neemt metter tijt/so groeyd de onder vindingh/door de tijdt ende
arbeyd : waar over ick niet en twijffel / of de ondervindingh sal metter
tijt de particuliere subjecten leeren/ soo importuyn noch indiscreet niet te
zijn int versoecken: en my om soo lichtelick niet ghemoveert te zijn te ac-
cordeeren tgheen schadelick mach zijn voor mijn staat / ende consequen-
telick voor tgantsche Coninckrijck.

Ende dus breet verclaart hebbende mijn meeninghe in al de puncten/
waarom ick dit Parlement heb beroepen: mijn conclusie sal nu alleenlick
wesen om my selven te excuseeren/ by aldien ghy sodanighe eloquentie in
mijn discours niet hebt ghevonden/ als ghy mogelick verwaght hebt.
Doch/ ick magh/ so ick wil/ allegeeren de groote becommernissen mijns
doens/ belettende ick niet heb cunnen dencken wat ick spreken soude/ eer
ick in dees plaats quam: Ende mach oock allegeeren/ dat my t'eerste ge-
sichte van dese fameuse ende honorable vergadering/ oock teelen mach
sekere verhindering. Maar overslaande dese excusen/ so wil ick u claar-
lick ende getrouwelick seggen d'oorsaack daar van/ twelck is: Dat het
in een Coninck niet betaamt ander eloquentie te ghebruycken/ als sincee-
riteyt/ ende reght uyt. Door de reght uytheyt wil ick segghen/ dat zijn
spreké so claar en suyver behoort te zijn van alle twee-verstanden/ datmé
dat niet can verstaan in contrarie meening/ gelijck de oude Oraklen der
Goden. Ende door de sinceriteyt/ wil ick segghen/ datter oprechtheydt
ende eerlickheydt in des Coninex spreecken/ en daden/ behoort te wesen.
Ende dat een Coninck so verre in sinceriteyt zijn subjecten te boven
behoort te gaan/ als hy heur te boven gaat in eere/ en dat zijn
tonghe immer soude zijn de ware trouwe bode zijns
herts: ende dese maniere van elequentie/
mooght ghy immer van
my verwaghten.

